

Zygmunt Perz

"Christus der Lehrer des Sittlichen :
die christologische Grundlagen für
die Erkenntnis des Sittlichen nach
der Lehre Bonaventuras", Antonellus
Elsässer, München-Paderborn-Wien
1968 : [recenzja]

Collectanea Theologica 41/2, 206-207

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

a nie jako teoretycznej normy. Te dwa zagadnienia stanowią jego zdaniem zrab analizowanych poglądów etycznych. Autor stara się je ukazać przedstawiając rozwój poglądów Bartha z uwzględnieniem punktów odniesienia dla dialogu ekumenicznego. To odniesienie dochodzi do głosu szczególnie w związku z osobowym i konkretnym znamieniem przykazania Bożego. Autor wskazuje na punkty styeczne analizowanych poglądów z elementami „sytuacyjnymi” zawartymi w opracowaniach Th. Steinbüchela, J. Fuchsa, K. Rahnera i E. Schillebeeckxa. Nie zapoznaje jednak istotnych różnic w poglądach na moc wiążącą norm ogólnych. Zwraca uwagę, że dla Bartha normą działania nie jest sytuacja, czy też konkretna rzeczywistość, lecz Boże przykazanie, które znajduje się na kartach Pisma św. Z tym jednak wiąże się stale aktualne zagadnienie hermeneutyki: jak ustalić konkretną normę postępowania posługując się słowem natchnionym, zawierającym Boże wezwanie.

Omawiana publikacja nie tylko umożliwiła zapoznanie się z etycznymi poglądami K. Bartha, lecz może naprowadzać na właściwe ujęcie etyki teologicznej, zagadnienie prawa moralnego i sytuacjonizmu etycznego. Może także służyć pomocą w ekumenicznym naświetlaniu podstawowych zagadnień teologii moralnej.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Antonellus ELSÄSSER, *Christus der Lehrer des Sittlichen. Die christologischen Grundlagen für die Erkenntnis des Sittlichen nach der Lehre Bonaventuras*, München-Paderborn-Wien 1968, Verlag Ferdinand Schöningh, s. XIV + 240.

Odnowa teologii moralnej w myśl wskazań ostatniego soboru ma niejako wyrastać z ukazania wzniosłości powołania chrześcijańskiego w Jezusie Chrystusie. Dyrektywa soboru jest w tym wypadku potwierdzeniem troski prekursorów tej odnowy, aby zapewnić teologii moralnej znamię chrystologiczne. Chodzi po prostu o właściwe miejsce dla Jezusa Chrystusa w ramach teologicznego opracowania moralności chrześcijańskiej. Jak wiadomo zagadnienie to posiada już swoją historię od Tillmanna poprzez Meerscha, Auera, Häringa i innych. Niemniej jednak jest nadal żywo dyskusowane.

Jako poważny przyczynek do dotyczącej się dyskusji należy zaliczyć publikację A. Elsässera. Podjął się przedstawienia poglądów św. Bonaventury na temat roli Chrystusa w moralności chrześcijańskiej. Ograniczył się przy tym do zagadnienia roli Chrystusa w poznaniu tego co moralne.

W celu wiernego ukazania myśli doktora serafickiego autor ukazuje problematykę moralną w ścisłym związku z zagadnieniami dogmatycznymi. Ta idea przyświecała mu również w rozplanowaniu publikacji. Zrezygnował więc z wyodrębnienia treści dogmatycznych i moralnych w osobne rozdziały.

Po naszkicowaniu zadania człowieka w ujęciu św. Bonaventury i stwierdzeniu, że objawienie tego zadania dokonało się w Chrystusie, autor przechodzi do przedstawienia osoby Jezusa jako Słowa odzwierciedlającego i ukazującego Ojca (*similitudo, exemplar manifestativum*) oraz Tego, który mocą swego Bóstwa wewnątrznie oświeca i umacnia poznanie moralności (*Verbum increatum et inspiratum*), a równocześnie jako Człowiek kształtuje to poznanie w nas przez znaki swojej mocy, słowa mądrości życia i przykład dobroci (*Verbum incarnatum*).

W końcowej ocenie poglądów św. Bonaventury autor stwierdza, że poszczególne elementy jego nauki są wiernym odbiciem tradycji nauczania chrześcijańskiego, oryginalna natomiast jest wizja chrystologiczna. W centrum

nauczania moralności wyrastającego z prawdy o Bogu i człowieku stoi Jezus Chrystus, Pośrednik w dziele stworzenia i zbawienia, a także poznania i realizacji zadania życiowego człowieka.

Publikacja stanowi nie tylko wartościową pozycję historyczną w ramach serii *Veröffentlichungen des Grabmann-Institutes zur Erforschung der mittelalterlichen Theologie und Philosophie*, lecz starannie przedstawione poglądy wielkiego klasyka teologii mogą służyć także jako wzór i pomoc w pracy nad współczesną odnową teologii moralnej, ukazującą życie moralne w Jezusie Chrystusie.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

Hans Dieter SCHELAUSKE, *Naturrechtdiskussion in Deutschland. Ein Überblick über zwei Jahrzehnte: 1945—1965*, Köln 1968, Verlag J. P. Bachem, s. 384.

Przed kilkoma laty prof. H. Waśkiewicz pisała o odrodzeniu prawa naturalnego po drugiej wojnie światowej¹. Zwrócenie uwagi na prawo naturalne w latach powojennych było związane między innymi z koniecznością oceny nie tylko nadużyć, ale po prostu strasznych zbrodni, które popełniano w imię obowiązującego prawa. Opracowanie publikacji, jakie ukazały się na ten temat w Niemczech w latach 1945—1965 stanowi przedmiot naukowej rozprawy, której ukazanie trzeba odnotować.

Całość problematyki poruszanej przez podejmujących zagadnienie prawa naturalnego zgrupował autor w sześciu rozdziałach. Treść pierwszego rozdziału stanowią rozważania na temat genezy istoty, celu i mocy wiążącej prawa; zagadnienia wzajemnego stosunku prawa pozytywnego do naturalnego oraz prawa i etyki. W drugim rozdziale autor przedstawia zarys historii prawa naturalnego od czasów starożytnych do nowożytnych. Rozdział trzeci ukazuje pogłębione pojęcia prawa naturalnego przez współczesne kierunki myśli etycznej (scholastyka, filozofia wartości, egzystencjalizm, personalizm, i teologia protestancka). Czwarty rozdział zawiera uwagi na temat wysiłków podejmowanych w celu określenia treści prawa naturalnego. W piątym zajmuje się autor zagadnieniem wpływu współczesnych poglądów historycznych i kulturowosocjologicznych na ujęcie prawa naturalnego. Tutaj dochodzi zagadnienie sytuacjonizmu oraz niezmienności norm prawa naturalnego. W ostatnim (szóstym) rozdziale porusza zagadnienia poznania prawa naturalnego: możliwości rozumu ludzkiego, konieczność objawienia w ujęciu protestanckim i katolickim oraz sprawę kompetencji Kościoła nauczającego odnośnie tego prawa.

W przedstawieniu współczesnej problematyki prawa naturalnego uwzględnił autor następujące punkty widzenia: prawniczy, filozoficzny i teologiczny. Czytelnik może więc zorientować się w całym wachlarzu ujęć tego zagadnienia.

Opublikowana rozprawa przejawia znamiona sumiennej pracy naukowej. Może stanowić wydatną pomoc w zapoznaniu się z dorobkiem współczesnej myśli w dziedzinie prawa naturalnego. Ogólną orientację ułatwi znacznie zamieszczone przez autora streszczenie pracy, w którym stara się zwrócić uwagę na zagadnienia nadal aktualne i wymagające dalszego badania.

Ks. Zygmunt Perz SJ, Warszawa

¹ H. Waśkiewicz, „Drugie odrodzenie” prawa naturalnego, *Roczniki Filozoficzne* 10(1962) z. 2, 115—151.